

Skolforskningspodden avsnitt 28: Forskning för och med lärare och förskollärare

INFORÖST 1 Välkommen till Skolforskningspodden, som idag ska handla om den forskning som institutet finansierar. Dagens gäst är institutets forskningssekreterare Karin Stolpe. Programledare är Anna Hedman.

INFORÖST 2: [00:00:18]: Praktisknära skolforskning, vad är det?

INFORÖST 3: [00:00:21]: Vad finns det för forskning inom just ditt ämne?

INFORÖST 4: [00:00:25]: Undervisning på vetenskaplig grund, hur gör vi?

ANNA [00:00:30]: Hej och välkomna till Skolforskningspodden! Inom kort, närmare bestämt den 15 mars, öppnar årets utlysning av forskningsbidrag. Något som utmärker Skolforskningsinstitutets forskningsprofil är att ett samarbete mellan akademi och skola eller förskola är en förutsättning. I institutets mening innebär då praktisknära skolforskning forskning för och med förskolelärare och lärare. Det är inte ett krav men vi ser positivt på att de verksamma även ingår i projektgruppen. Inriktningen för årets utlysning lyder som följer: metoder och arbetssätt i undervisningens planering, genomförande och utvärdering som bidrar till barns och elevers utveckling och lärande. Så i dag ska vi då prata lite mer om den här utlysningen, hur det går till när man söker forskningsbidrag, vad man ska ha med i en ansökan. Vi ska titta lite närmare på olika forskningsdesigner, det vill säga hur man lägger upp sitt projekt, vilka metoder man använder, hur man samlar in data till projektet, och vilka forskningsdesigner som är mest vanligt förekommande. Jag har med mig Karin Stolpe, forskningssekreterare vid Skolforskningsinstitutet. Välkommen! Du ska dock lämna oss inom kort, och jag tänkte därför ta tillfället i akt att låta dig dela med dig lite av den kunskap du sitter på. Vi kan väl börja med ansökningarna. När utlysningen nu öppnar så kan man då skicka in sin ansökan. Men har du lust att berätta: Hur ser en ansökan ut?

KARIN [00:02:21]: I ansökningarna så skriver forskarna fram sin idé till: Vad är det man vill egentligen beforska för någonting? Vad är det vi saknar kunskap om? Och hur vill man beforska det? Alltså vilken forskningsdesign tänker man sig att man ska ha för att kunna få svar på de frågor som är angelägna för verksamheten? Det är verksamhetens frågor som ska vara styrande för vilken forskning

som bedrivs.

ANNA [00:02:50]: I de här projekten då så arbetar lärare eller förskolelärare och forskare tillsammans, men vi får ibland frågor om lärare kan ansöka om medel för att bedriva forskning. Hur ser det ut, vem kan skicka in en ansökan?

KARIN [00:03:03]: Det är en forskare som måste vara huvudsökande för projektet. Men forskare är också väldigt, väldigt glada att bli kontaktade av lärare. Så man är beroende av varandra. Så är man en lärare som är anställd på en skola eller så, det man kan göra då är att man kan ta kontakt med sitt närmaste lärosäte, till exempel där man gick sin egen lärarutbildning, kan vara ett bra tips. Annars så finns det ju RUC, alltså regionala utvecklingscenter, där man också kan ta kontakt. Ibland så kan det finnas någon ULF-kontakt, alltså de som jobbar med ULF-projektet – Utveckling, Lärande, Forskning. Så det finns några olika sådana kontaktvägar. Man kan säga att en godkänd medelsförvaltare är alla våra lärosäten. Den vägen är bäst att gå.

ANNA [00:03:54]: Som forskningssekreterare arbetar du med hela processen kring utlysningen, och jag vet att du har jobbat en del med att följa upp de här bidragsansökningarna och analyserat dem. Jag är ju då nyfiken: Vad ser man för trender i det här? Vilka är de vanligaste forskningsdesignerna?

KARIN [00:04:13]: Det finns lite olika saker att titta på, och för det första så kan man ju säga att det är en väldigt stor bredd i vad det är för typ av forskningsdesigner, hur man tänker sig att man ska bedriva projekten. Man kan ju inte säga att det finns en typisk, alltså så här ser en typisk ansökan ut. Utan det finns en stor bredd, alltifrån aktionsforskning där man jobbar väldigt tätt i samarbete mellan lärare och forskare, till mer experimentella designer. Så man kan inte säga att det finns något typiskt egentligen, vilket är bra. För vi tror att den här mångfalden gör att man kan svara på väldigt många olika typer av frågor. Vi behöver många olika typer av forskningsdesigner för att kunna få reda på mycket av vad som händer i skolan, och kunna förklara det på olika sätt och med hjälp utav olika metoder.

ANNA [00:05:10]: Nu sa du att det finns alltifrån aktionsforskning där man jobbar väldigt nära lärarna, till experimentell design. Betyder det då att i projekt med experimentell design jobbar man inte lika nära de verksamma i de projekten? Eller vad menar du med det?

KARIN [00:05:26]: Det kan se lite olika ut hur nära man jobbar. Aktionsforskning som metod eller forskningsdesign, den kräver att man ska jobba fram till och med frågeställningarna i projektet tillsammans mellan

forskare och lärare, och där man tänker sig att man ska ha ett gemensamt mål med det här projektet. Det ska inte vara så att det är forskaren som kommer med en färdig idé, utan om man hårdrar det så är det här någonting som ska växa fram i själva projektet. Om man tänker sig att aktionsforskning är den ena ytterligheten i att man jobbar väldigt nära tillsammans, så kan man tänka sig att man har en mer experimentell design där man jobbar mer med att läraren får rollen som utförare av undervisning. Då kan det ju till exempel vara så här att man har plockat upp en metod som är framtagen genom forskning, i till exempel USA, som man nu vill prova för att se: Funkar det här även i Sverige? Då måste man ju i stället ha en ganska så fyrkantig design där läraren inte får påverka, inte forskaren heller egentligen, får påverka hur man lägger upp undervisningen för mycket. För att då kan man ju inte undersöka de här faktorerna på det sättet. Så den kräver ju att man har en mycket mer rigorös uppställning, och där man är noggrann med att hålla koll på alla variabler som kan variera, och vad som händer i klassrummet och så vidare. Så det är två olika angreppssätt och det gör också att man får lite olika roller, och det ser vi i de här ansökningarna också, att det finns alltifrån de där man jobbar väldigt tätt samman mellan lärare och forskare, och de där lärare blir mer utförare och bidrar på det sättet till projektet.

ANNA [00:07:13]: Och är det forskningsdesignen som avgör om lärare eller förskolelärare även är med i analysarbetet? Eller kan det också variera?

KARIN [00:07:23]: Ja, och där finns det liksom inte heller några färdiga liksom: såhär ska det se ut. Utan det kan också se olika ut beroende på dels vad lärarna har för intresse och kunskap av att vara med i analysarbetet. Men ibland så, om man till exempel har samlat in väldigt mycket kvantitativa data, alltså massvis av elevtester där man behöver räkna statistik på det, ja men då kanske inte ens forskarna kan göra själva den delen av analysen, utan man måste liksom ta hjälp av experter inom statistik. Så det är klart att det spelar lite roll vad det är för typ av forskningsdesign hur involverad man kan vara, men jag kan inte se några tydliga trender att man alltid är med i analysarbetet när det är ett aktionsforskningsprojekt, men man är inte det i en annan typ av projekt. Utan det kan variera också.

ANNA [00:08:16]: Ja, där kan man ju faktiskt tänka sig att tiden är en viktig faktor också, att det inte alltid finns möjlighet för lärare att delta i analysarbetet eftersom de så att säga måste vara med i utförandet att genomföra undervisningen. Okej, då har vi pratat lite om aktionsforskning, vi har pratat om experimentell design. Sen finns det ju även designforskning, learning studies, de här olika typerna av forskningsdesigner. Jag undrar då: Vad är det du har hittat?

Finns det några trender? Vilken typ av design är mest vanligt förekommande, och vad tror du att det kan bero på?

KARIN [00:08:54]: Designforskningen är det som är vanligast, och det gäller både bland de inskickade projekten och bland de projekt som beviljats pengar. Det som jag kan se om jag tittar på de fyra senaste åren, då kan man säga att vi har fått in ungefär lika stor andel designforskningsstudier över de här åren. Det som vi däremot kan se är att från och med 2020 så kan vi se att beviljandegraden på den typen av projekt har gått upp, jämfört med om man tänker på totalen. Men det betyder ju inte att bara för att man ska göra ett designforskningsprojekt så kommer man få det beviljat, utan jag tror att det hänger väldigt mycket ihop med att det är relativt lätt – allting är ju relativt i den här världen – att skriva fram ett tydligt projekt när man använder sig av designforskning som forskningsdesign, när man liksom använder det som ett sätt att strukturera sin undersökning och ha det som modell. Det är ganska enkelt då att liksom både se relevansen för lärare hur lärare kommer in i projektet, vad de ska göra och vad man får för resultat ifrån projektet. Vad kan vi tänka oss att vi får ut av det här projektet? Det är också en viktig faktor. Så tydlighet är väl det som jag skulle säga är det som är viktigast.

ANNA [00:10:17]: Och det kanske är därför som antalet beviljade aktionsforskningsprojekt har ökat de senaste åren. Många sådana ansökningar har blivit mer förarbetade och just tydligare. Sen kanske vi ska förtydliga också att det är inte bara designforskning och aktionsforskningsprojekt som beviljas. Det är ett ganska stort antal projekt med experimentell design som har beviljats, och några learning studies och några longitudinella studier. Men är det något annat man ska tänka på att skriva fram i sin ansökan? Eller är det just den här tydligheten som avgör, om man nu kan säga så?

KARIN [00:10:56]: Det måste finnas en god överensstämmelse mellan vad det är man tänker sig att man ska svara på, och att man använder rätt så att säga metoder för att besvara den frågan. Det måste finnas en tydlig logik emellan vad det är man vill studera, och hur man faktiskt studerar det. För att annars så blir man liksom inte trovärdig i att det här kommer vara genomförbart. Så genomförbarhet är också en viktig del i det här, men också att det är relevant utanför den lokala skolan. För det kan ju vara så här att det är relevant för just ... Det här kan ju vara ett problem, ett forskningsproblem som man vill studera som finns på en specifik skola. Men för att det också ska vara rimligt att lägga en massa resurser på att studera det här problemet, då måste man också visa att det är relevant för andra skolor eller andra sammanhang utöver just den specifika skolan.

ANNA [00:11:58]: Och det har vi väl faktiskt något exempel på? Det var en

projektgrupp som fick bidrag något av de tidigaste åren om matematik i förskolan. Nu 2022 så fick ju de bidrag för en uppföljning om hur man kan implementera resultaten från den första studien i ett större sammanhang. Så precis det du beskriver.

KARIN [00:12:17]: Ja, men precis, och det ska bli jättespännande att se vad de får för resultat ifrån det projektet. För det är en sådan allmänt känd svår sak, just det här med överförbarhet mellan olika skolor och mellan olika situationer och kontexter. Varje skola är ju på ett sätt unik och man behöver fundera på: Hur blir de här resultaten användbara även i andra kontexter, än just bara den här lokala skolan där vi jobbar? Därför blir det också viktigt urvalet med skolor att man inte bara har valt skolor med jätteengagerade lärare med väldigt högpresterande elever till exempel, utan vad händer då när vi plockar över det här till en socioekonomiskt svag skola till exempel? Eller i ett utsatt område, vad händer då? Så det behöver man också ha med sig redan när man skriver sin ansökan. Vad är det som gör att det här blir överförbart även till andra situationer? Därför ska det bli spännande att se nu när de faktiskt ska testa det, och vilka faktorer är det då som spelar roll?

INFORÖST 5 [00:13:25]: Du lyssnar på Skolforskningspodden – där undervisning och forskning möts.

ANNA [00:13:31]: Du sa tidigare att designforskning är välrepresenterat både bland ansökningarna i stort, och de projekt som beviljas bidrag. Har du lust att berätta: Hur kan ett sådant projekt se ut?

KARIN [00:13:46]: Designforskning är väl egentligen det också som jag skulle säga är den bredaste kategorin, för att man kan lägga upp ett designforskningsprojekt mer som ett aktionsforskningsprojekt, åt det hållet, där man jobbar tätt nära tillsammans med lärare. Man jobbar ofta i liksom interventioner så att man skapar en lektion tillsammans till exempel, och sen så testar man det och så ser man: Vad fick vi för utfall? Sen gör man en förändring i den här och kör samma lektion en gång till, kanske i en annan elevgrupp eller en annan lärare provar i sin klass i stället. Sen kör man det här cykliskt flera gånger för att pröva ut då och hitta liksom det som man brukar kalla för designkriterier, eller man brukar säga att man får vissa faktorer som blir viktiga då för att den här lektionen eller undervisningen ska få det utfallet som man önskar. Men sen kan man lägga upp det mer åt det experimentella hållet också, och då har man en lite mer fyrkantig modell. Men när man ändå fortfarande tillsammans då i dialog mellan lärare och forskare kan diskutera: Hur ska vi fortsätta och utveckla det här utifrån ...? Alltså den här lektionen blev så här, och sen utvecklar man det. Men man kanske samlar in mer av kvantitativa data och man jobbar med det som man då brukar kalla det för mixade metoder,

att man använder sig både av mer kvalitativa analyser och mer kvantitativa analyser.

ANNA [00:15:12]: När man tittar på de projekt då som har fått bidrag, om man vill titta på skolämnen. Det rör sig såklart om många olika ämnen även om vissa är rätt välrepresenterade, matematik till exempel. Men hur ser det ut bland de som har fått pengar? Följer det trenderna i ansökningarna? Eller hur ser det ut det här med vilka skolämnen som beforskas?

KARIN [00:15:37]: Precis som du sa nu så är ju matematik det ämnet som både absolut flest ansökningar som vi får in, och också flest som har beviljats medel. Om jag får spekulera lite i vad det beror på, så tänker jag att det handlar om att matematik är ett ämne där det är ganska lätt att avgränsa ett litet område som man kan studera. Så att man kan liksom titta på tiotalsövergångar till exempel, när elever ska jobba med tiotalsövergångar, och så kan man liksom isolera det på ett ganska tacksamt sätt när man håller på med forskning. Men om man tittar på ett ämne som historia till exempel så är det mycket svårare att liksom se att: Men om vi jobbar med hur man förstår olika källor övertid, alltså hur ska man kunna isolera det och titta på det? Det är mycket större utmaning som forskare att avgränsa ett projekt som man kan jobba med. Det tror jag är anledningen till att matematik är väldigt välrepresenterat. Men annars så kan man väl säga att både NO och SO finns det ju en del bland de beviljade projekten. Men det man också kan se när man tittar djupare till exempel på NO, det är att väldigt många av projekten handlar om mer specifika saker, som till exempel hållbar utveckling som är väldigt välrepresenterat. Medan tittar man mer på fysik till exempel, ja men då har vi inga projekt som är beviljade inom det. Och likadant inom SO att de projekten som har beviljats är inom samhällskunskap i första hand. Sen ska vi komma ihåg att totalt sett så handlar det om att vi har beviljat 48 projekt. Så det är klart att vi kan inte ha alla ämnen representerade än. Vi behöver ju liksom jobba ytterligare några år för att kunna se: Vart tar det här vägen? Men överlag kan man väl säga att trenden är ändå att vi har ungefär samma andel beviljade projekt som vi får inskickade projekt med olika ämnen, och det ser likadant ut om vi tittar på skolår. Så det handlar ju också om att inom dels förskola, men också framför allt grundskola. Där har vi ju flest ansökningar som kommer in och det är också flest projekt som beviljas medel som ligger på grundskola. Det är ju inte så konstigt heller med tanke på att det är vår absolut ..., liksom det är flest elever som går där. Det är likadant om man tittar tillbaka på matematiken. Så matematik är ett kärnämne som man läser hela vägen från förskola upp till vuxenutbildning, samtidigt som att vi också har många utmaningar med elever som inte når godkäntgränsen i matematik. Så det finns flera olika förklaringar till det här.

- ANNA [00:18:25]: Ja, jag tänkte faktiskt på det. För vi ser ju det här även i våra behovsinventeringar för de här systematiska forskningssammanställningarna, att behoven återspeglar aktuella händelser. För några år sen var det mycket om sådant som kom fram i PISA-resultaten. Det var matematik, naturkunskap, svenska. Inom SO, ja då har det varit källkritik, kritiskt tänkande och migration. Men det är väl inte så konstigt heller att aktuella frågor återspeglas i behoven, både då av vilken forskning folk som vill ta del av sådana forskningssammanställningar och också vilken forskning man vill bedriva?
- KARIN [00:19:02]: Absolut, så är det ju, och samhällsdebatten över lag, svenska som andraspråk till exempel och SFI. När vi har fått en invandringsvåg här, ja då inser man att vi behöver mer forskning kring det här med modersmål. Så det aktualiserar, så det nappar ju såklart både lärare och forskare på.
- ANNA [00:19:24]: Då ska vi se. Lärare och forskare kan alltså samarbeta på olika sätt inom de respektive forskningsdesignerna. Men i de här projekten då som du har analyserat, ser du några trender vad gäller lärarnas medverkan? Har det förändrats någonting över tid?
- KARIN [00:19:39]: Med den här brasklappen att det är få projekt, så trender kanske är lite i överkant att prata om. Men ändå så kan jag ju se utifrån det som jag har liksom analyserat att det går emot att man jobbar mer nära mellan lärare och forskare. Av de projekt som vi fick in tidigare så var det oftare att lärarna till exempel genomförde sin vanliga undervisning, eller att man genomförde undervisning som har planerats av forskarna. Så har det gått emot nu att de senaste åren, så är det mer att lärarna är åtminstone med och planerar tillsammans med forskarna, eller att det är lärarna själva som planerar med lite stöd av forskarna. Sen att lärarna såklart då genomför undervisningen. Så man kan se att det finns en förskjutning i lärarnas medverkan där lärarna blir mer aktiva.
- ANNA [00:20:35]: Lite intressant också, för lärarnas involvering kan ju förändras under projektens gång. Du har ju analyserat själva ansökningarna, men nu har vi fått in nio avrapporterade projekt från 2016 och 2017, och alla utom två uppger att lärarna ingått i projektet och att de har haft en aktiv roll. Så även om man i ansökan skriver att lärarna kommer att vara då involverade i begränsad utsträckning, så kan det i slutändan bli så att de får en mer aktiv roll. Och så undrar jag enligt det du sa tidigare om lärarnas involvering att det är något av en skala, betyder det här då att det blir fler aktionsforskningsprojekt? Eller är det snarare så att lärarnas involvering blir då tydligare inom alla typer av projekt?

- KARIN [00:21:34]: Både och ska jag säga. Trenden drar både mot att lärarna blir mer involverade i alla designer, men det blir också lite fler aktionsforskningsprojekt.
- ANNA [00:21:46]: Och när utlysningen stänger då och alla ansökningar har kommit in, vad är det som händer? Hur går arbetet till? Hur avgör man vilka projekt som ska få pengar för att då faktiskt kunna genomföra sin forskning?
- KARIN [00:21:58]: Precis, för det är ju ett halvår det är med gediget arbete för att ta hand om alla de här ansökningarna. Det allra första som händer är att forskningssekreteraren läser igenom ansökningarna och kollar så att alla delar finns med. Det finns ju i instruktionerna så står det att de här delarna måste finnas på plats. Har man inte det, då kan man rensa bort dem redan i det skedet. Sen så har vi en beredningsgrupp som består av 12, 13 forskare som har goda erfarenheter av praktiktäna skolforskning, och så fördelar vi ansökningarna på de som sitter i beredningsgruppen då. För varje ansökan så finns det två stycken forskare som har huvudansvaret, plus att ordföranden i gruppen också läser och forskningssekreteraren. Så man är många som läser. Sen då så man skriver omdömen och man diskuterar det här i de här paren, de som har ansvaret för att läsa, och sen sätter man sig ... hela beredningsgruppen samlas under två dagar och diskuterar ansökningarna och jämför dem med varandra, och utifrån det sen så kommer man upp med de som har fått de högsta betygen. De som har fått de högsta betygen går vidare sen till det vetenskapliga rådet, som består av professorer och docenter som också är insatta i det här fältet och har jobbat inom praktiktäna forskning på olika sätt. Det är de som fattar beslut kring vilka ansökningar det är som i slutändan får medel. Det är därför det tar sådan tid, för det är ett rigoröst system och man värderar dem i relation till varandra och ser till så att det blir de starkaste ansökningarna, alltså de mest högst vetenskaplig kvalitet och relevans för praktiken, som är de som sen beviljas medel.
- ANNA [00:23:51]: Och beredningsgruppen tillsätter vi här på institutet, men det vetenskapliga rådet utses av regeringen. Det ingår då i deras uppdrag att fatta beslut om vilka projekt som ska beviljas bidrag. Karin, vår tid är ute. Det har varit mycket roligt att diskutera utlysningen med dig, forskningsprojekten som har finansierats under åren. Och det har varit jättekul att få höra lite mer om olika forskningsdesigner, vad som utmärker dem och hur en bra ansökan ser ut. Som sagt, den 15 mars öppnar årets utlysning. Lycka till!
- INFORÖST 6 [00:24:31]: Du har lyssnat på Skolforskningspodden – en podd där undervisning och forskning möts. Vi finns också på webben: skolforskningsportalen.se.

Transkribering avsnitt 28
9 mars 2023